

OCHRONA ZWIERZĄT

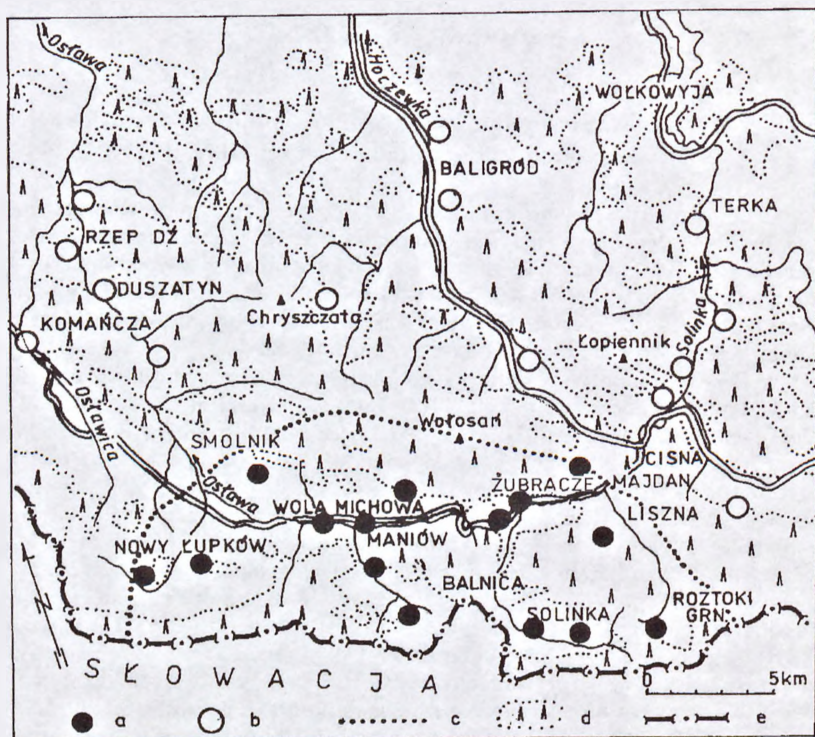
Występowanie orlika krzykliwego *Aquila pomarina* w Bieszczadach Zachodnich w latach 1985–1996

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina* jest lęgowym ptakiem drapieżnym Zachodniej Palearktyki (jedynie podgatunek *A. pomarina hastata* żyje w Indiach i Bangladeszu. Jego areal sięga od północno-wschodnich Niemiec po około 35° długości geograficznej wschodniej w Rosji, i od Estonii – na północy – do Turcji, Kaukazu i terenów przylegających do Morza Kaspijskiego – na południu (Tucker i in. 1994).

W Polsce liczebność populacji tego gatunku, na początku lat dziewięćdziesiątych, była oceniana na ok. 1100–1300 par (Komitet Ochrony Orłów 1993), co stawia nasz kraj w ścisłej „czołówce”, obok Białorusi (ok. 3000 par), Łotwy (800–1500 par) i prawdopodobnie Rosji, skąd brak dokładniejszych danych (Tucker i in. 1994). Zasiadła głównie obszary położone na wschód od Wisły – rozpowszechniony jest zwłaszcza na Nizinie Północno-podlaskiej, gdzie w latach 1989–1993 zarejestrowano 260 par (Pugałowicz 1994). Stan liczebny orlika krzykliwego w Małopolsce w latach 1985–1991 oceniono na 250–300 par (Walasz, Mielczarek red. 1992), z czego najwięcej, bo 110–130 żyje w Beskidzie Niskim (Stój 1991, por. też Stój 1997), a 40–45 na Ziemi Przemyskiej (Hordowski, Kunysz 1991). Inwentaryzacje prowadzone w latach 1993–1995 w Bieszczadzkim Parku Narodowym i na terenach z nim sąsiadujących pozwoliły stwierdzić nie mniej niż 46–50 par i rewirów; z tego 10–12 znajduje się na terenie parku. Warto wspomnieć, że orlika krzykliwego zaliczono tu do grupy gatunków objętych ochroną priorytetową, czyli specjalnej troski. Z pewnością można go też uznać na tym obszarze za jeden z gatunków kluczowych, mogący w największym stopniu spełniać w zocoencjach bieszczadzkich funkcje regulacyjne i stabilizujące (Głowaciński i in. 1996).

Teren badań, metody, wyniki

Teren, na którym prowadziłem obserwacje orlika krzykliwego, obejmuje pogranicze Beskidu Niskiego i Bieszczadów Zachodnich, od Nowego Łupkowa na zachodzie, po Smolnik i pasmo Działu na północy, dolinę Roztoczki od Cisnej–Majdanu do Roztok Górnych na wschodzie. Na południu opiera się na granicy ze Słowacją. Powierzchnia jego wynosi ok. 124 km², z czego znaczną część stanowi obniżenie Woli Michowej i odchodzące od niego na południe doliny Balniczki i Solinki. Szerokie doliny otoczone są niezbyt wysokimi (860–1000 m n.p.m.) pasmami silnie zalesionych gór, przebiegającymi prawie równoleżnikowo. W lasach przeważa buk i jodła, w dolinach wilgotne łąki i pastwiska, z których większość w latach dzie-

Ryc. 1. Rozmieszczenie par i rewirów orlika krzykliwego: a – stanowiska zajęte w latach 1985–1996, b – rewiry par poza terenem obserwacji (1988–1992), c – granica terenu badań, d – kompleksy leśne – Distribution of pairs and territories of *Aquila pomarina*: a – stations occupied in 1985–1996, b – territories outside the study area (1988–1992), c – boundary of study area, d – forests

więćdziesiątych nie była użytkowana rolniczo. Zabudowa, zajmująca niewielką powierzchnię, to osady leśne (Wola Michowa, Maniów, Żubracze, Majdan).

Na opisanym terenie prowadzono intensywną eksploatację lasu, a w dolinie Balniczki równocześnie zakładano nowe uprawy leśne.

Obserwacje wymienionego gatunku prowadziłem w latach 1985–1996, nieregularnie, od maja do września, przez ok. 2–3 tygodnie w ciągu tego okresu. Rejestrowano krążące i polujące ptaki oraz podjęto próby ustalenia ich rewirów. Wyniki obserwacji przedstawiono w tabeli 1.

Tab. 1. Liczba stwierdzonych rewirów orlika krzykliwego *Aquila pomarina* w Bieszczadach Zachodnich

Stanowiska	Liczba par w latach						
	1985	1986	1988	1990	1994	1995	1996
	miesiące						
	VI	IX	VII	V	V	V	VI
Nowy Łupków	2	1	1	?	1	?	?
Wola Michowa	1	1	1	2	1	2	2
Maniów	1	2	1	2	2	2	2
Balnica (dolina Balniczki)	2	1	1	1	2	1	1
Solinka	1	2	2	2	1	0	0
Żubracze	1	1	1	1	2	1	1
Cisna Majdan	1	1	1	?	1	1	?
Biszna	?	?	?	?	?	1	1
Roztoki Górne	?	?	?	?	?	1	1
Razem	9	9	8	8	10	9	8

? – stanowisko nie było kontrolowane w danym roku

Omówienie wyników i wnioski

W latach 1985–1996 stwierdziłem na opisanym terenie łącznie od 8 do 10 par orlika krzykliwego, ale część stanowisk nie była w danym roku kontrolowana, więc rzeczywistą liczbę par oszacowałem na 11–14. Uwzględniając badaną powierzchnię, zagęszczenie było nie mniejsze niż 6,5–8,1 rewirów/100 km², a oszacowane, bardziej prawdopodobne, mogło wynosić 9–11 rewirów/100 km². Wyliczenie to jest zbliżone do danych z Beskidu Niskiego – ok. 1,0 pary/10 km² (Walasz, Mielczarek red. 1992) i z Gór Sanocko-Turczańskich – 1,0–1,5 pary/10 km² (Ćwikowski 1995), natomiast niższe niż na Pogórzu Przemyskim – 2,0–2,2 pary/10 km² (Horodowski, Kunysz 1991). W ciągu 10 sezonów lęgowych wahania liczebności z tendencją spadkową występowały w dolinach Balniczki i Solinki.

Sądzę, że teren Bieszczadów Zachodnich wymaga dokładnych badań i monitorowania populacji orlika krzykliwego. Jest to gatunek, któremu najbardziej zagrażają obecnie zmiany w środowisku, szczególnie osuszenie i zmniejszanie powierzchni łąk oraz wycinanie lasów (Król 1992, Tucker i in. 1994).

Po upadku PGR-ów w Bieszczadach przejściowo sytuacja orlików krzykliwych poprawiła się, jednak prognozy dla populacji tych ptaków są niepewne. Konieczne jest intensyfikowanie działań ochronnych takich, jak: wykrywanie stanowisk i tworzenie stref ochronnych wokół gniazd, zachowanie w niezmienionym stanie łąk w dolinach rzecznych

na terenie Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego i energiczne zwalczanie kłusownictwa.

Orlik krzykliwy, który należy do wschodniokarpackiego ugrupowania ptaków leśnych i łąkowych, może być uznany za gatunek wskaźnikowy stanu przyrody.

Mariusz Ostański

PIŚMIENNICTWO

Ćwikowski C. 1995. *Ptaki Bieszczadów Zachodnich i Gór Sanocko-Turczańskich (1990–1995)*. Badania nad ornitofauną Ziemi Przemyskiej 3: 41–56.

Głowaciński Z., Profus P., Wuczyński A. 1996. *Zarys awifauny Bieszczadzkiego Parku Narodowego i problemy jego ochrony*. Roczn. Bieszczadzkie 4 (1995): 259–263.

Hordowski J., Kunysz P. 1991. *Ptaki Ziemi Przemyskiej*. Not. Orn. 32, 1–2: 5–90.

Komitet Ochrony Orłów 1993. Biuletyn 5.

Król W. 1992. *Orlik krzykliwy (Aquila pomarina)*. W: *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Głowaciński Z.). PWRiL, 132–134, Warszawa.

Pugacewicz E. 1994. *Populacja orlika krzykliwego (Aquila pomarina) na Nizinie Północnopodlaskiej*. Not. Orn. 35, 1–2: 139–156.

Stój M. 1991. *Występowanie i biologia orlika krzykliwego Aquila pomarina w Beskidzie Niskim*. Chronmy Przyr. Ojcz. 47, 1–2: 28–35.

Stój M. 1997. *Awifauna Jałkiewskiego Parku Krajobrazowego w Beskidzie Niskim*. Chronmy Przyr. Ojcz. 53, 6: 45–58.

Tucker G. M., Heath M. F., Tomiałojć L., Grimmet R. (eds). *Birds in Europe: their conservation status*. BirdLife International (BirdLife Conservation 3), Cambridge U.K., pp. 600.

Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991*. Biologica Silesiae, Wrocław.